

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ze het abstracte ideosyncratische taalgebruik. Met een te uitsluitende gerichtheid op de tekst en de eraan intrinsiek veronderstelde waarheid is Lacan *een* en niet *de* freudiaanse interpretatie. Geenszins gaat het om een woord- of taalspel. Poëtische momenten bestaan, maar ze zijn zeldzaam. Ook en vooral dient over het dagelijkse proza gedacht en getheoretiseerd worden. Voor Balestrière is er een «schisma» tussen psychoanalyse van negativiteit en tekort en analyse die continuïteit met het niet-menselijke veronderstelt (p. 106). En moet het excès aan betekenis niet *geïnterpreteerd* in plaats van *gereduceerd* worden? In haar bijdrage toont ze veel affiniteit met Ferenczi's, Winnicott's en Szondi's ideeën over de basale, «voedende» laag van het contactuele. Ze sluit zich aan bij Malengreus vergelijking met de dichter, vanwege diens zelfobservatie, concentratie op de innerlijke wereld en openheid voor zich opdringende voorstellingen. Ze beluistert de sociale «realiteit» als een droom (p. 127). Het is de methode (vrije associatie, gelijkzwevende aandacht) waaraan het psychoanalytische zijn specificiteit ontleent. Het woord van de analyticus (en zijn verlangen!) dient er tegengewicht te bieden aan «waardige tegenstanders» (p. 165), zoals de terreur van het geweten, demonische herhaling, pogingen het trauma te overmeesteren. Al sinds Freuds *Ontwerp* hecht de psychoanalyse veel belang aan de «specifieke actie» van de moeder. Niet het kader is noodzakelijk maar een goede sturing, waarbij het verlangen van de analyticus primeert boven het «hanteren» van de tegenoverdracht. Publicaties als deze zijn een absolute aanrader voor wie in het gebied voorbij de neurose en ter overbrugging van het «schisma» integratief werk wil leveren. Jammer genoeg verwijst niemand naar bepaalde Vlaamse landgenoten die door hun meerstaligheid nochtans bij uitstek multicultureel mogen heten.

Over groepen en het leven

Bespreking van

J. Scott Rutan, Walter N. Stone & Joseph J. Shay (2007). *Psychodynamic group psychotherapy*. Fourth edition. New York /Londen: The Guilford Press.
ISBN 978 1 59385 266 5, 436 pp., \$ 48,-

GUY VERBRUGGEN

In mijn beginjaren als psychoanalytisch groepstherapeut — de jaren tachtig — gold de eerste editie van het handboek van Rutan & Stone zonder meer als een klassieker. Deze vierde editie van *Psychodynamic group psychotherapy*, grondig herwerkt en geactualiseerd, zou misschien dezelfde rol kunnen spelen voor vele groepstherapeuten van nu.

Het gaat in dit boek wel uitsluitend over ambulante groepstherapie van het langdurige type met een half-open structuur (afvallers worden vlug vervangen). Uiteraard bestaan er vele andere psychoanalytische groepen, bijvoorbeeld kortdurende, gesloten of residentiële om er maar een paar te noemen. Belangrijke indicatiecriteria voor hun groep noemen de auteurs het niet kunnen reflecteren rond emoties en/of het zeer afhankelijk zijn. Vanzelfsprekend is de aanwezigheid in de groep van een goed alternatief «model» belangrijk: een groep die slechts bestaat uit patiënten die niet reflecteren of zeer afhankelijk zijn, heeft nauwelijks overlevingskansen. Belangrijk aan dit boek vind ik de vele uitgewerkte voorbeelden en de praktische antwoorden op FAQ's die elke therapeut zich weleens stelt. De auteurs vinden bijvoorbeeld vijf deelnemers een minimum om een groep te kunnen starten en geloven in een groep met een ruime waaier aan persoonlijke stijlen, gecombineerd met een zekere homogeniteit qua Ik-ontwikkeling. Het vasthangen aan cognities in plaats van aan pijnlijke emoties, zowel bij patiënten

als therapeuten, wordt uitvoerig op de korrel genomen. De dubbele laag in elke groepsinteractie, inhoud én proces, komt in de voorbeelden ampel aan bod. Het therapeutische proces wordt geïllustreerd aan de hand van een uitgebreid voorbeeld, waarin de drie auteurs beurtelings commentaar leveren op allerlei concrete groepssituaties. Het laat goed zien hoe verschillende therapeuten dezelfde data verschillend bekijken en gebruiken. Steeds weer blijken de focus en de bril van de therapeut een zeer belangrijk gegeven. Stone kijkt vooral naar de groep-als-geheel, Rutan denkt meer vanuit een objectrelatie-standpunt, Shay focust vooral op de techniek. Telkens zien we de fasen terug van confrontatie (er is een probleem), clarificatie (het probleem wordt duidelijker) en interpretatie (de diepere grond van het probleem wordt behandeld). De 'moeilijke' patiënt zien we uiteraard uitgebreid in beeld in dit basiswerk, zowel de borderlinepatiënt die anderen té belangrijk acht, als de narcist die het belang van de ander miskent. Zelfs de zwaarste vorm van ageren wordt door de auteurs consequent benoemd en benaderd als een poging ter bescherming van het individu, niet ter vernietiging van de groep. De combinatie van individuele therapie en groepstherapie door eenzelfde therapeut wordt door de auteurs aangemoedigd; een combinatie waar ik zelf veel goede ervaringen mee opdeed als therapeut, ook al speelt er dan steeds wel heel wat afgunst in de groep. Dit boek gaat — zoals vele romans ook — over de essentie van het menselijk leven, over wat McEwan (1997) ons 'zoogdierenconflict' noemt: de combinatie van samenwerking (de grondslag van onze vroegste jachtsuccessen, de kracht achter ons ontluikende taalvermogen en de lijm van onze sociale samenhang) en zelfzuchtigheid (wat geef ik de ander en wat hou ik zelf?). Dit boek is duidelijk, volledig en gebruiksvriendelijk. Ja, het leest bijna als een roman, maar dan één uit de psychothera-

peutische dampkring. Het straalt een moeilijk te meten massa — decades groot — ervaring en oprechte betrokkenheid uit. Men citeert terloops Frieda Fromm-Reichmann: 'Patients will always forgive mistakes of the head but not of the heart.'

Ik wil dit boek van harte aanbevelen aan alle analytisch werkenden die iets met groepen van doen hebben. Zijn er wel andere? You never walk alone.

Literatuur

MCEWAN, I. (1997). *Ziek van liefde*.

Amsterdam: De Harmonie.

RUTAN, J.S. & STONE W.N. (1984).

Psychodynamic group psychotherapy.

Lexington: The Collamore Press.

Analytici over de dood en andere eindes

Bespreking van

Brent Willock, Lori C. Bohm & Rebecca C. Curtis (red.) (2007). *On deaths and endings — Psychoanalysts' reflections on finality, transformations and new beginnings*. Londen/New York: Routledge. ISBN 978 0 415 39662 2, 344 pp., £ 21,99

FONS VAN COILLIE

Zoals de titel aangeeft, gaat *On deaths and endings* over de dood waar wij als mens en als analyticus mee te maken krijgen: in het besef van de vergankelijkheid, in eigen rouw of in die van patiënten, in begeleiding van stervenden, in psychische dood, in het moeizame loslaten waar elk einde ons toe dwingt zoals ook het einde van de analyse... Dit boek bevat vierentwintig bijdragen van evenveel auteurs, en elk van hen recht aandoen is onmogelijk. Deze recensie is dan ook onvermijdelijk nog subjectiever dan een recensie altijd al is. Zoals het boek zelf, vormt deze recensie geen coherent geheel